

Назви споруд в українській перекладній лексикографії 1917–1933 років: минуле й сучасність

Liudmyla Tomilenko / Людмила Томіленко

Ukrainian Lingua-Information Foundation, National Academy of Sciences of Ukraine /

Український мовно-інформаційний фонд НАН України

Email: tomilenko@i.ua

ORCID <https://orcid.org/0000-0002-0883-1250>

<https://ror.org/00je4t102>

Анотація. Стаття присвячена вивченню української лексики на позначення споруд у російсько-українських словниках 1917–1933 років (*Словнику московсько-українському* (1918) В. Дубровського, *Російсько-українському словнику* (1918) С. Іваницького й Ф. Шумлянського та *Російсько-українському словнику* (1924–1933) за ред. А. Кримського й С. Єфремова). Виконати пропонуване дослідження допомогли створені на основі паперових словників цифрові лексикографічні системи та побудована іменникова база даних. У праці здійснено цілісний аналіз лексики, зафіксованої у перерахованих вище словниках, у межах виокремлених основних груп споруд. З'ясовано її семантичні, словотвірні, стилістичні тощо особливості в різних лексикографічних джерелах того самого періоду, а також зроблено порівняння із сучасними відповідниками. На прикладах розглянуто процес актуалізації деяких лексем, особливості їх використання в мові та мовленні.

Ключові слова: назви споруд, українська лексика, перекладна лексикографія 1917–1933 рр., російсько-український словник, актуалізація.

Names of Structures in Ukrainian Translation Lexicography between 1917 and 1933: Past and Present

Abstract. This article explores Ukrainian vocabulary related to structures, as documented in Russian-Ukrainian dictionaries published between 1917 and 1933, including the *Moscow-Ukrainian Dictionary* (1918) by V. Dubrovskyi, the *Russian-Ukrainian Dictionary* (1918) by S. Ivanytskyi and F. Shumlyanskyi, and the *Russian-Ukrainian Dictionary* (1924–1933) edited by A. Krymskyi and S. Efremov. The study was carried out by using digital lexicographic systems developed from printed dictionaries, as well as a custom database of nouns. Overall, the analysed material comprises more than fifteen hundred lexical units.

The paper provides a comprehensive analysis of the vocabulary recorded in the above-mentioned dictionaries within the framework of the main identified groups of structures, namely: (1) structures intended for performing certain types of work, producing goods, or providing specific services; (2) resi-

Received: 2025 02 03. Accepted: 2025 11 17

Copyright © 2025 Liudmyla Tomilenko / Людмила Томіленко. Published by Vilnius University Press. This is an Open Access article distributed under the terms of the [Creative Commons Attribution Licence](https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/), which permits unrestricted use, distribution, and reproduction in any medium, provided the original author and source are credited.

dential buildings and their parts; (3) utility structures; and (4) engineering structures. It examines the semantic, word-formation, and stylistic features of these terms across different lexicographic sources from the period, comparing them with their modern equivalents.

Specific examples are used to illustrate the process of actualization of certain lexemes and the peculiarities of their use in language and speech. It has been established that almost all the analysed groups of structures contain lexemes that have been re-actualized, some of which have returned to active use with new or slightly modified meanings.

Keywords: names of structures, Ukrainian vocabulary, translation lexicography (1917–1933), Russian–Ukrainian dictionary, actualization.

Statinių pavadinimai ukrainiečių vertimų leksikografijoje 1917–1933 metais: praėjis ir dabartis

Santrauka. Straipsnis skiriamas ukrainiečių kalbos leksikos, žyminčios statinius, tyrimui rusų–ukrainiečių žodynuose 1917–1933 m. (V. Dubrovskio „Maskvos–ukrainiečių žodynas“ (1918), S. Ivanycckio ir F. Šumlianskio „Rusų–ukrainiečių žodynas“ (1918) bei A. Krymskio ir S. Jefremovo redaguotas „Rusų–ukrainiečių žodynas“ (1924–1933)). Tyrimą padėjo atlikti popierinių žodynų pagrindu sukurtos skaitmeninės leksikografinės sistemos ir sudaryta daiktavardžių duomenų bazė. Straipsnyje atlikta visapusiška žodyno, užfiksuoto minėtuose žodynuose, analizė pagal išskirtas pagrindines statinių pavadinimų leksines grupes. Nustatytos jų semantinės, žodžių darybos, stilistinės ir kitos ypatybės įvairiuose to paties laikotarpio leksikografiniuose šaltiniuose, taip pat palyginus su šiuolaikinės kalbos atitikmenimis. Nagrinėjamas kai kurių leksinių vienetų aktualizavimo procesas, jų vartojimo kalboje ir šnekoje ypatumai.

Reikšminiai žodžiai: statinių pavadinimai, ukrainiečių leksika, vertimų leksikografija 1917–1933 m., rusų–ukrainiečių žodynas, aktualizacija.

Вступ

Перед тим як почати виклад матеріалу, обґрунтуємо назву пропонованої розвідки. У фаховій літературі, документах, енциклопедіях можна натрапити на сполучення слів *будівлі та споруди (споруди та будівлі)*. Часто ці назви використовують разом, без їх розмежування. В українському законодавстві, згідно з дослідженням Л. Рабчинської, закріплено два суперечливі підходи: 1) поняття “споруди” охоплює собою поняття “будівлі”; 2) поняття “споруди” та “будівлі” є окремими різновидами нерухомого майна [Рабчинська 2010, 103]. У енциклопедичних джерелах під словом *споруда* розуміють створену людиною предметно-просторову форму, призначену для організації у просторі якихось соціальних процесів, забезпечення матеріальних і культурних потреб суспільства загалом, певних людських спільнот і конкретних індивідумів [ВУЕ]. Натомість *будівля (будинок)* – це наземна споруда, що має внутрішні приміщення, призначені для постійного перебування людей (житло, установи, організації, заклади) [ВУЕ].

Фахівці будівельної галузі також послуговуються поняттями “будинок” (або “будівля”) і “споруда”. *Спорудою* вони називають усе, що

штучно звела людина для задоволення матеріальних і духовних потреб суспільства. *Будинком (будівлею)* – наземну споруду, що має внутрішній простір, призначений і пристосований для якогось виду людської діяльності (житлові будинки, заводські корпуси, вокзали і т. ін.) [Котеньова 2007, 7; Романенко 2011, 6]. Поняття “споруда” ніби вміщує в собі поняття “будівля”. У практичній діяльності всі інші споруди, що не належать до будівель, відносять до так званих інженерних споруд [Котеньова 2007, 7]. Вони призначені для суто технічних цілей (димарі, телевізійні вежі, мости і т. ін.) [Романенко 2011, 6].

Зважаючи на те, що у фаховій літературі значення слова *споруда* є ширшим та охоплює семантику іменника *будівля*, у назві статті ми використали саме перше найменування. У цій розвідці будемо послуговуватися ще такими поняттями, як “установа”, “підприємство”, “приміщення”. Згідно з тлумачними словниками, *установа* – це організація (з певним штатом службовців і адміністрацією), що відає якою-небудь галуззю (галуззями) народного господарства, торгівлі, культури, науки і працює в цій галузі (галузях), а також *будинок, приміщення*, де розташована така організація; місце роботи кого-небудь [СУМ-11, X, 497]; *підприємство* – виробнича, торговельна або господарська установа [СУМ-20]; *приміщення* – будівля, квартира чи окрема кімната, у якій поміщається хто-, що-небудь, яку використовують для чогось [СУМ-20].

Назви споруд, зокрема й будівель, їх елементів тощо в українському мовознавстві здебільшого були і є об’єктом вивчення історичних, історико-етимологічних, порівняльно-історичних [Гринько 1985; Царалунга 2010; Піддубна 2000; Гончаренко 2018; Пашкова 2022, 2023] та діалектологічних студій [Чаган 2019; Пашкова 2020 та ін.]. Автори термінознавчих праць розглядають згадані найменування зазвичай у складі архітектурної (будівельної) термінології [Думанська – Степанюк 2020]. Суттєву кількість назв споруд містять у своїх реєстрах загальнономовні тлумачні та перекладні словники. Попри це, в україністиці поки що бракує розвідок, присвячених цілісному аналізу такої лексики в лексикографічних джерелах одного чи різних часових періодів.

1. Мета, завдання, методи дослідження та його інструментарій

Мета пропонованої статті – провести комплексний аналіз української лексики на позначення споруд у 3-х популярних перекладних довідниках: *Словнику московсько-українському* (1918) В. Дубровського (СМУ), *Російсько-українському словнику* (1918) С. Іваницького й Ф. Шумлянського (РУС-18) та академічному *Російсько-українському словнику* (1924–1933 рр.) за ред. А. Кримського й С. Єфремова (РУС-24–33). Основні завдання: відібрати всі назви споруд із перерахованих вище словників, порів-

The screenshot shows a web-based database interface for searching words. The search bar at the top contains the text "Пошук...". Below the search bar, there is a list of search results. The first result is "папірня", which is highlighted in red. To the right of the search results, there is a detailed table of word forms for the selected word "папірня".

word	InKE	InDubr	InVSh	InHrinf
оточення	+	+	+	-
оцегарня	+	+	+	-
очищення	+	+	+	+
очкування	+	+	+	-
павутиння	+	+	+	+
паговіння	+	+	+	+
паклоювання	+	+	+	-
пакування	+	+	+	-
палення	+	+	+	+
паління	+	+	+	+
панення	+	+	+	+
панування	+	+	+	+
паня	+	+	+	+
папірня	+	+	+	+
папірня	+	+	+	-
парня	+	+	+	+
парування	+	+	+	+
патрання	+	+	+	-
патікання	+	+	+	-
паювання	+	+	+	+
пекарня	+	+	+	+
пеня	+	+	+	+
перебивання	+	+	+	-
перебирання	+	+	+	-
перебування	+	+	+	-
перебудування	+	+	+	+
перевертання	+	+	+	+
переводня	+	+	+	+
перев'язування	+	+	+	-

The search results list includes the following items:

- Регстр Грінченко
- Регстр Грінченко (без повторів)
- Регстр Дубровський
- Регстр Дубровський (без повторів)
- Регстр ІШ
- Регстр ІШ (без повторів)
- Регстр КЕ
- Регстр КЕ (без повторів)
- Спільна лексика Дубр та ІШ
- Спільна лексика Дубр та ІШ + суфікс
- Спільна лексика КЕ та Дубр
- Спільна лексика КЕ та Дубр + суфікс
- Спільна лексика КЕ та ІШ
- Спільна лексика КЕ та ІШ + суфікс
- Спільна лексика КЕ, ІШ та Дубр
- Спільна лексика КЕ, ІШ та Дубр + вибір
- Спільна лексика КЕ, ІШ та Дубр + суфікс**
- Спільна лексика КЕ, ІШ, Дубр та Гр

The interface also shows a search filter set to "Пошук" and a search count of "838 з 1312".

Рис. 1. Іменникова база даних. Приклад відбирання слів, що закінчуються на -ня.

няти їх із сучасними відповідниками, з'ясувати спільні й відмінні риси, особливості семантики, словотвору тощо. Для реалізації мети застосовано описовий метод, що ґрунтується на лінгвістичних спостереженнях, порівняннях, узагальненнях, зіставний і кількісно-статистичний методи, а також методика суцільного (частково – автоматичного) відбирання лексем зі створених систем та іменникової бази даних.

Вибір словників зумовлений значним інтересом сучасних дослідників мовознавчою, лексикографічною тощо спадщиною перших післяреволюційних років ХХ ст. [Конончук 2006; Данилевська 2017; Поздрань 2018 та ін.]. Цей історичний етап науковці називають періодом мовного відродження [Черемська 2021; Рісіч-Шафранец 2024 та ін.]. Обрані для аналізу джерела містять дуже цінний, проте ще мало вивчений лексичний матеріал, що потребує ретельного дослідження та опису.

Завдяки створеним цифровим лексикографічним системам (СМУ В. Дубровського; РУС-18 С. Іваницького, Ф. Шумлянського; РУС-24–33 А. Кримського, С. Єфремова)¹ уже отримано весь реєстр українських слів трьох словників, а побудована на їх основі іменникова база даних значно полегшує процес відбирання субстантивів, потрібних для певного дослідження (див. Рис. 1).

2. Назви споруд у російсько-українських словниках 1917–1933 рр.

За нашими підрахунками, аналізований матеріал містить понад 1500 назв на позначення різноманітних за своїм призначенням споруд. Деякі з них пережили вже не одне століття [див.: Гончаренко 2018; Царалунга 2010 та ін.]. Частина найменувань, як засвідчують сучасні джерела (напр., РУС-IV і СУМ-20), є добре відомими та вживаними дотепер: *альтанка, аптека, башта, бліндаж, будинок, вітряк, водогін, депо, друкарня, квартира, келія, комора, крамниця, магазин, млин, лазня, обсерваторія, повітка, поштамт, театр, хата, церква* та ін. Однак міститься в досліджуваних словниках багато невідомих, застарілих, діалектних найменувань і таких, що різняться із сучасними написанням, граматичним родом тощо.

Спираючись на фахову літературу та власний матеріал, у складі лексики на позначення споруд ми узагальнено виділили найбільші й найпомітніші тематичні групи, у межах яких розглядатимемо всі відібрані одиниці.

¹ Названі системи розробив к. техн. н. О. Рабулець на основі паперових (оцифрованих) словників. У них є основна функція перемикавання реєстрів (російський / український) та додаткові опції: пошук слів за ремарками, частинами слова тощо. Докладний опис містять публікації попередніх років у співавторстві з О. Рабульцем.

2.1. Споруди, призначені для виконання якоїсь роботи, виготовлення чого-небудь чи надання певних послуг

Насамперед зазначимо, що виокремлена група – найбільша кількісно з-поміж інших (понад 50% усіх назв). Сюди ми віднесли лексику на позначення заводів, фабрик, майстерень, підприємств, установ, організацій і под., що виготовляють яку-небудь продукцію чи надають послуги населенню.

Характерною особливістю більшості слів цієї групи є наявність квазіфлексії *-ня*. Згідно з дослідженням, чимало іменників є складними словами (комполитивно-суфіксальними утвореннями). Як зазначає Н. Правда, «ранній період нової української мови вирізняється активним творенням складних локативів з використанням суфіксів *-ня*, *-альня*, *-ильня*, *-ельня*, *-иця*. Значна частина цих дериватів має домінуючу вербальну основу та залежну субстантивну» [Правда 2013, 372].

У сучасній українській мові² згадані іменники теж непоодинокі, пор.: *друкарня*, *майстерня*, *пекарня*, *пивоварня*, *пральня*, *препарувальня* тощо. Проте в аналізованому матеріалі вони становлять близько 75% усіх зафіксованих найменувань цієї групи. Здебільшого це застарілі нині або розмовні слова, пор.: *білярня*, *бляхарня*, *лудильня*, *папірня*, *пожарня*, *пожежня* і т. ін. Трапляються лексеми, що зараз відомі передусім як двослівні назви, напр.: *газовня* (РУС-24–33) – газовий завод; *дріжджарня* (РУС-24–33) – дріжджовий завод; *оцетарня* (усі словники) – оцтовий завод.

Найбільше утворень із *-ня* (зокрема і складних) містить академічний РУС-24–33. Це іменники на позначення заводів, фабрик, майстерень тощо: *альбумінарня* (РУС-24–33), *бавовнопрядня* (РУС-24–33), *бондарня* (РУС-18, РУС-24–33), *бочкарня* (РУС-18), *возоробня* (РУС-18), *восколійня* (СМУ, РУС-18), *деревообробня* (РУС-24–33), *дзеркальня* і *люстерна* (РУС-24–33), *золотарня* (РУС-24–33), *золотогаптарня* (РУС-24–33), *золотопромивня* (РУС-24–33), *золярня* (СМУ, РУС-24–33), *квітничарня* (РУС-24–33), *килимівня* і *килимарня* (РУС-24–33), *кравечня* (РУС-24–33), *кравешня* (у РУС-18) і *швальня*, *лекальня* (РУС-24–33), *льодоробня* і *льодарня* (РУС-24–33), *льонопрядня* (РУС-24–33), *льоноткальня* (РУС-24–33), *машинарня* (РУС-24–33), *моторобудівельня* (РУС-24–33), *нафтодестильярня* (РУС-24–33), *ниткарня* (РУС-24–33), *ніклювальня* (РУС-24–33), *пензлярня* (РУС-24–33), *рицарня* (РУС-18), *шпалерня* (РУС-24–33), *шпилькарня* (РУС-24–33), *човнарня* (РУС-24–33) та ін.

Щоправда, разом із деякими однослівними назвами подано і звичні тепер словосполучки, напр.: *килимова фабрика/робітня*, *майстерня* або

² Зрозуміло, що й у сучасних загальнономовних тлумачних і перекладних словниках також.

просто *килимівня, килимарня* (РУС-24–33); *моторобудівельний завод*³, *моторобудівельня* (РУС-24–33); *наперсткарня, наперсткова майстерня/робітня, наперсткова фабрика* (РУС-24–33); *стрічкова/биндова, стьо(я)-жска фабрика, стрічкарня* (РУС-24–33) і под.

Досить поширеною є синонімія. Деякі об'єкти мають низку різноманітних назв: *варильня, медоварня, пивоварня, бровар, броварня, солеварня; винниця, винокурня, горільня, г(т)уральня, горільчаний завод, спиртяний завод; копілярня, колодкарня; кодільня, ливівня, канатня; маслоробня, маслярня, масельня* та ін.

Часто одиниці цієї групи різняться написанням⁴, словотвірними афіксами тощо: *кравечня* (РУС-24–33 і *кравешня* (РУС-18); *медівня* (РУС-24–33) і *медовня* (РУС-18); *прядільня* (РУС-18, РУС-24–33) і *пряльня* (СМУ, РУС-24–33); *хлібопекня* (СМУ) і *хлібопечня* (РУС-18); *цегельня* і *цегольня* (СМУ). Подекуди трапляються різноб'ї в правописі того самого слова в різних словникових статтях одного джерела, пор.: *трах(к)тир, трахтерня* (РУС-18, відповідники до рос. *трактир*) і *трахтирь* (РУС-18, перекладний еквівалент до рос. *трактирное заведение*).

Деколи бачимо різні перекладні відповідники до російських реєстрових одиниць: *сахарня* (усі словники) і *цукорня* (СМУ); *сухарня* (усі словники), *сушарниця* (РУС-18) і *хлібосушарня* (РУС-24–33) і т. ін.

Зрозуміло, що, крім іменників із квазіфлексією -ня, розглядувана група містить назви з іншими афіксами (не більше 5%). Найчастіше їх подано у складі синонімічних варіантів (із одиницями на -ня). Це, скажімо, здебільшого відомі слова із суфіксом -иц (*броварниця* (СМУ, РУС-24–33), *винниця* (усі словники), *гірниця* (РУС-24–33), *олійниця* (РУС-18, РУС-24–33) тощо).

В аналізованому матеріалі зафіксовано також понад 10% іменників, передовсім запозичених, рідше – питомих, що є назвами установ, призначених для надання якихось послуг населенню (харчування, лікування, освіти, розваг та ін.). Переважна їх частина ввійшла до складу сучасної української літературної мови. Більшість лексем фіксує академічний РУС-24–33: *аптека* (РУС-24–33), *банк* (РУС-24–33), *бібліотека* (РУС-24–33) і *книгозбірня* (СМУ, РУС-24–33), *буфет* (РУС-18, РУС-24–33), *готель* (усі словники), *гімназія* (РУС-24–33) і *гимназия* (СМУ), *кабаре* (РУС-24–33), *казино* і (*гал.*) *касино* (РУС-24–33), *каварня* (СМУ, РУС-24–33) і *кав'ярня* (РУС-18, у РУС-24–33 з ремаркою *зап.*), *кафе* (РУС-24–33),

³ Цікаво, що слово *завод* (стаття “завод”) в українській частині РУС-24–33 позначено ремаркою (*рус.*) – росіянізм. Є також відповідник *виробня*, однак у дужках зазначено, що це неологізм, який не прижився.

⁴ Нерідко можна побачити два (чи більше) варіанти написання слів у тому самому джерелі, найчастіше в РУС-18.

кінотеатр (РУС-24–33), *клас* і *класна кімната* (РУС-24–33), *консерваторія* (РУС-24–33), *ломбард* (РУС-24–33) і *л(ь)омбард* (РУС-18), *пошта* (усі словники) і *почта* (СМУ) і под.

Деякі установи мають низку найменувань, що є запозиченими й питомими одиницями: *лікарня* (усі словники), *шпиталь*⁵ (усі словники), *больниця* (РУС-18); *крамниця* (усі словники), *крамарня* (усі словники), *склеп* (РУС-18 і *гал.*) у РУС-24–33), *магазин* (РУС-18, РУС-24–33); *лічниця* (РУС-24–33), *оздоровниця* (РУС-24–33), *санаторія* (РУС-24–33); *шинок* (усі словники), *шинк* (усі словники), *шиньк* (РУС-18, РУС-24–33), *шиньок* (усі словники), *корчма* (СМУ, РУС-24–33), *коршма* (РУС-18, РУС-24–33). Трапляються, як бачимо, серед них росіянізми (*больниця*) та полонізми (*склеп*).

Зауважимо, що в РУС-24–33 почали з'являтися і деякі абрєвіатури-радянїзми на позначення підприємств (а відповідно і споруд, які їм належали), що нині вже є історизмами (*зернорадгосп*, *м'ясорадгосп*).

2.2. Житлові споруди (будівлі) та їхні частини

На відміну від попередньої, ця група є значно меншою кількісно (приблизно 15% назв). Лексика її переважно добре відома та вживана донині (*будинок*, *веранда*, *вітальня (світлиця)*, *ганок*, *житло*, *оселя*, *помешкання*, *хата* і т. ін.).

Хоча й серед відомих тепер назв трапляються такі, що різняться написанням (нерідко й у досліджуваних джерелах) або є стилістично маркованими (розмовні, застарілі, діалектні тощо): *вітальня* (СМУ, РУС-24–33) і *ви(і)тальня* (РУС-18), *світлиця* (СМУ, РУС-24–33) і *с(ь)вітлиця* (РУС-18); *ганок* (усі словники) і *ганок* (РУС-18); *горниця* (РУС-18, РУС-24–33); *двірницька* (РУС-24–33); *зимівник* (РУС-18, РУС-24–33), *зімовник* (РУС-18), *зімовик* (РУС-24–33), *зімовище* (усі словники), *зімарка* (РУС-24–33) та ін.

Іноді разом зі звичними лексемами бачимо іменники, що не закріпилися в сучасній мові. Напр., у РУС-24–33 поряд зі словом *гуртожиток* (яке, до речі, подано останнім) зафіксовано й такі назви: *житлогурток*, *житлогурт* і *гуртожит*⁶. А ось у СМУ і РУС-18 до рос. *общежитие* подано інші відповідники – *бурса*⁷ (РУС-18) і *спільне житво, інтернат* (СМУ). Так само разом з іменником *хмарочос* у РУС-24–33 подано низку

⁵ Щоправда, СМУ до рос. *больница* подає лише один відповідник – *лікарня*. *Шпиталь* – це перекладний еквівалент до рос. *богадельня, госпиталь, лазарет*.

⁶ Перераховані іменники – перекладні еквіваленти до рос. сполучення слів *общая квартира (общежитие)* у статті “квартира”. Натомість у статті “общежитие” до значення ‘общее помещение’ подано такі відповідники: *спільне помешкання* і *гуртожит*.

⁷ Слово *бурса* (як перекладний відповідник до рос. “общежитие”) міститься й у РУС-24–33, проте з поясненням, що мають на увазі саме інтернат.

відомих, проте рідше вживаних нині назв – *небосяг*, *хмародер*, *хмародряп*⁸.

Досить цікавим є переклад рос. *балкон* у різних словниках. У РУС-18 до нього подано два українських відповідники – *танок* і *вишка*. РУС-24–33 фіксує й лексему *балкон*, проте *танок* і *рундук*, якщо мають на увазі 1-й поверх. У СМУ слово “балкон” узагалі відсутнє в реєстрі.

Для групи лексики на позначення житлових будівель, приміщень характерною є синонімія, а також наявність зменшених, зменшено-пестливих, рідше – згрубілих форм. Деякі статті досить різняться в поданні українських відповідників, зокрема й за кількістю варіантів. Пор.: рос. *квартира* – *житло*, *комірна*, *мешкання*, *станція* (СМУ), *квартира*, *кватира*, (зап.) *помешкання*, *мешкання* (РУС-24–33); рос. *спальня* – *ложниця*, *ліжниця*, *спочивальня* (СМУ), *спальня*, *опочивальня* (РУС-24–33); рос. *опочивальня* – *спочивальня* (СМУ), *спочивальня*, *покій* (РУС-18), *почивальня*, *опочивальня*, *спочивальня*, *спальня* (РУС-24–33).

Демінутивні утворення фіксують здебільшого автори РУС-24–33. Чимало подібних іменників містить і *Словарь української мови* (1907–1909) за ред. Б. Грінченка. Це зазвичай вживані дотепер слова, що іноді мають фонетичні або словотвірні відмінності: *будиночок* (РУС-24–33), *ванькирчик* (РУС-24–33), *кімнатка* (РУС-18, РУС-24–33), *дімок* (РУС-24–33) і *домок* (РУС-18, РУС-24–33), *домичок* (РУС-24–33) і *домочок* (РУС-18, РУС-24–33), *домище* (РУС-24–33), *келійка* (РУС-24–33) і *келенька* (РУС-24–33), *келічка* (РУС-24–33), *кухнище* (РУС-24–33), *помешканнячко* (РУС-24–33), *світличка* (СМУ, РУС-24–33) і *с(ь)вітличка* (РУС-18), *світличенька* (РУС-24–33), *світлиночка* (РУС-24–33), *світлонька* (РУС-24–33) і *с(ь)вітлонька* (РУС-18), *хатинка* (усі словники), *хатинонька* (РУС-18, РУС-24–33), *хатиночка* (РУС-18, РУС-24–33), *хатисько* (РУС-24–33), *хатище* (РУС-18, РУС-24–33) тощо. Трапляються серед них також невідомі або маловідомі назви, напр., синоніми до слова *таночок*: *підсінечко* і *підсінецько* (РУС-24–33).

Помітними в аналізованих джерелах є застарілі й діалектні лексеми на позначення різноманітних прибудов (житлових і нежитлових), внутрішніх споруд житла. Деякі з них відсутні в сучасних словниках: *пригород* (РУС-18, РУС-24–33), *примурок* (усі словники), *причалок* (РУС-24–33), *пригрубок* (СМУ), *придомок* (СМУ, РУС-24–33), *прибочок* (РУС-24–33), *прихаток* (РУС-24–33), *прикухенок* (РУС-24–33) тощо.

⁸ У РУС-IV *небосяг* і *хмародряп* марковані як застарілі слова.

2.3. Господарські споруди

До цієї групи (близько 12% назв) належать насамперед найменування сільськогосподарських будівель для утримання тварин, а також різних споруд для зберігання реманенту, корму чи інших потреб.

Варто додати, що в українській мові є назви, які вживаються одночасно на позначення приміщень, призначених для тварин і для зберігання чого-небудь, скажімо, такі відомі іменники, як *повітка*, *сарай*. В аналізованих словниках цікавим є переклад рос. *сарай*⁹. Крім іменника *повітка*, у них зафіксовано одиниці, що в сучасних джерелах марковані як діалектні чи рідковживані: *шона* (усі словники), *шура* (СМУ, РУС-24–33), *повіть* (РУС-24–33). Відомого нині слова *сарай* в українських частинах СМУ і РУС-18 не подано взагалі.

Щодо лексики на позначення приміщень для утримання тварин, то її в аналізованому матеріалі зафіксовано близько 6%. Крім відомих широких назв (*повітка*, *хлів*), у складі цієї групи міститься значна кількість найменувань споруд, мотивованих назвами тварин, які там живуть. Багато виявлених іменників нині є стилістично обмеженими у вжитку чи й маловідомими. Одна споруда здебільшого має низку найменувань у різних словниках (часто й у тому самому), напр.: *гусярня* (РУС-18), *гусник* (СМУ, РУС-18), *гусятник* (РУС-18, РУС-24–33); *кінниця* (усі словники), *конюшня* (РУС-18, РУС-24–33), *кінник* (СМУ), *стайня* (СМУ), *станя* (СМУ, РУС-18), *ста(й)ня* (РУС-24–33), *ставня* (РУС-18), *стайниця* (СМУ, РУС-18), *стай(д)ниця* (РУС-24–33), *стадарня* (СМУ, РУС-24–33); *корівник* (РУС-18, РУС-24–33), *коровник* (СМУ, РУС-18), *короварня* (РУС-18), *коров'яник* (РУС-24–33), *коро(й)вня* (РУС-24–33), *ричківня* (СМУ, РУС-18), *ричковня* (СМУ), *ричкаря* (РУС-18); *поросятник* (РУС-24–33), *пацятник*¹⁰ (РУС-24–33); *кошара* (усі словники), *кошар* (СМУ), *овечник* (СМУ, РУС-18); *свинарник* (СМУ, РУС-18), *свинарня* (РУС-18), *свинюшник* (РУС-18), *свининець* (СМУ, РУС-18), *куча*¹¹ (СМУ, РУС-18), *саж* (СМУ, РУС-18).

Близько 6% міститься й найменувань споруд, призначених для зберігання чого-небудь (реманенту, речей, продуктів харчування тощо) або виконання якоїсь роботи. Подібно до розглянутої вище підгрупи, тут теж зафіксовано різні варіанти на позначення одного поняття, а також багато застарілих, діалектних слів. Нерідко одна російська лексема має кілька перекладних українських відповідників, що суттєво різняться в аналізованих словниках (див. Табл. 1).

⁹ Російське слово є лише в СМУ і РУС-18, оскільки 4-й том РУС-24–33 не зберігся. Проте українські відповідники вдалося знайти у статті “навес”.

¹⁰ Слово зафіксоване й у СМУ, проте зі значенням ‘матка у свині’.

¹¹ Слово *куча* є і в РУС-24–33, проте тільки як приміщення (або клітка) для птиці.

Таблиця 1. Назви господарських споруд у СМУ, РУС-18, РУС-24–33

Рос. слово	Українські перекладні відповідники		
	СМУ	РУС-18	РУС-24–33
амбар	комора, коморя, шпихлір, шпиклір	комора, хлібниця, житовня, шпихлір	инбар, комора, (для зерна й муки) – па- шенна комора, хлібниця, магазей
житниця	шпихлір, гамазея, гамазин, гамазій, гамазія	хлібниця, комора, шпихлір (із засіками на зерно), (часто та- кож) – клуня, стодола	житниця, стодола, клуня, (<i>гал.</i>) шпихлір
овин	пелевня, пелевник, пелевень, клуня	сушарня	клуня, стодола

Навіть відомі й уживані тепер назви *льох* і *погріб* (та їхні частини – *льошник*, *погрібник*) мають низку синонімічних відповідників (і відомих, і маловідомих): *холодник* (СМУ, РУС-18), *темник* (СМУ, РУС-18), *квасник* (для квашених продуктів) (РУС-18), *склеп* (кам'яний) (РУС-24–33); *пригребиця* (СМУ), *погребиця* (РУС-18, РУС-24–33), *погребник* (РУС-18), *погребняк* (РУС-18), *погрібняк* (РУС-24–33), *катряга* (РУС-24–33), *шия* (РУС-18). До речі, іменник *льошник* зафіксовано лише в РУС-24–33.

2.4. Інженерні споруди

До інженерних споруд у досліджуваному матеріалі належать транспортні, гідротехнічні споруди, різні трубопроводи, інженерні комунікації тощо. Зараховують сюди й фортифікаційні об'єкти. Ця група є також порівняно невеликою кількісно (близько 18% назв).

До військових (оборонних, фортифікаційних) споруд (4,5%) належать як відомі, так і застарілі нині найменування: *барикада* (РУС-24–33), *бастіон* (РУС-24–33) і *башта* (СМУ, РУС-18), *бліндаж* (РУС-24–33). Традиційно можемо бачити різноманіття фонетичних варіантів і назв: *варовня* (СМУ), *вартівня* (РУС-24–33), *вартовня* (РУС-18), *дозірна башта* (*вежа*) (РУС-24–33), (*пересувна*) *гуляй-городина* (РУС-18, РУС-24–33); *гавтвахта* (РУС-24–33), *обахта* (СМУ), *обахта* (усі, у РУС-24–33 з поміткою (*испорч.*) – зіпсоване), *вартівня* (РУС-18, РУС-24–33); *окоп* (СМУ, РУС-18), *вал* (РУС-18), *вал із ровом* (РУС-24–33), *шанець* (усі словники), *закіп* (СМУ)¹² тощо.

¹² Варто зауважити, що лише в РУС-24–33 у статті “окоп” автори виокремили друге значення з ремаркою *воен.* (військова назва).

Транспортні споруди (5,5%) – це переважно назви на позначення різних мостів, містків: *віадук* (РУС-24–33), *сухоміст* (РУС-24–33), *шляхопровід* (РУС-24–33); *кладка(u)* (усі словники), *помостина* (РУС-24–33), *перехідка* (РУС-24–33), (*диал.*) *лава* (РУС-24–33), *глиця* (РУС-24–33); *порон* (усі словники). Хоча в РУС-24–33 з'являються й одиниці, що йменують сучасні підземні споруди, напр. *метрополітена*.

Разом із лексемою *міст*, зафіксованою в усіх словниках, укладачі подають і низку його різновидів (найбільше в РУС-24–33). Перекладні відповідники не завжди збігаються в різних джерелах: *мурований міст* (СМУ, РУС-18) і *кам'яний (мурований) міст* (РУС-24–33); *наплавний міст* (СМУ) і *понтонний (понтонний) міст* (РУС-24–33); *висючий, ланцюговий міст* (СМУ) і *міст ланцюговий, звисний міст* (РУС-24–33); *дерев'яний міст* (РУС-24–33); *плавний (живий) міст* (РУС-24–33); *звідний міст* (РУС-24–33); *зведений міст* (РУС-24–33).

Близько 8% у проаналізованому матеріалі міститься одиниць на позначення трубопроводів, інженерних комунікацій, гідротехнічних споруд тощо. Це відомі, маловідомі, а також актуалізовані нині лексеми, більша частина яких пов'язана з водою: *водогін* (РУС-24–33), *водопровід* (РУС-18, РУС-24–33), *водотока*¹³ (СМУ), *акведукт* (СМУ); *водокачка* (РУС-18), *водотяг* (СМУ, РУС-24–33), *водотяжка* (РУС-18); *водо-мет* (РУС-18), *водограй* (усі словники), *фонтан* (РУС-18); *газопровід* (РУС-24–33) і *газотока* (СМУ); *гребля* (усі словники), *гать* (РУС-24–33), *гат* (СМУ, РУС-24–33), *гата* (СМУ, РУС-24–33), *гатка* (усі словники), *загата* (усі словники), *загат(a)* (РУС-18), *тама* (СМУ, РУС-24–33), *пригаток* (РУС-24–33); *каналізація* (РУС-24–33); *нафтогін* (РУС-24–33) і *нафтопровід* (РУС-24–33).

3. Актуалізовані назви споруд

Майже всі розглянуті групи споруд містять у своєму складі актуалізовані тепер лексеми. Деякі з них повернулися до активного вжитку з новими чи дещо зміненими значеннями. Скажімо, іменник *корчма* в СУМ-20 подано не лише як історизм (шинок, заїзд, де продавалися спиртні напої), а і з новою семантикою – ‘сучасний ресторан, стилізований під такий заклад’ [СУМ-20]. Лексема *шпиталь* ‘лікарня’ ще в СУМ-11 була маркована як застаріла, а ось у РУС-IV її вже подали без стилістичного обмеження (після іменника *лікарня*). Активно послуговуються словом *шпиталь* й українські медіа.

Попри те, що в сучасних словниках із нафтогазопромисловості, згідно з дослідженням С. Дорошенко, фіксують тільки іменник *нафтопровід*, а

¹³ У РУС-18 і РУС-24–33 лише як синонім до слова *течія*.

сама вчена вважає термін *нафтогін* застарілим і не бачить потреби повертати його до активного вжитку [Дорошенко 2013, 105], у загальномовних перекладних і тлумачних словниках XXI ст. він уже є в реєстрах. У РУС-IV його взагалі фіксують першим (перед *нафтопровід*). У СУМ-20 він міститься у відсилковій статті (те саме, що *нафтопровід*). Цікаво, що РУС-24–33, у якому й зафіксовано цю назву разом з іменником *нафтопровід*, до рос. *газопровод* подає лише один відповідник – *газопровід*¹⁴ (у СМУ – *газотока*).

Крім розглянутих одиниць, повернулися до активного фонду української мови такі відомі назви навчальних закладів, як *гімназія*, *ліцей*. Для підтвердження наших слів порівняємо тлумачення в СУМ-11 і СУМ-20: *гімназія* – у царській Росії та деяких зарубіжних країнах – середній загальноосвітній навчальний заклад [СУМ-11, II, 71] і середній загальноосвітній навчальний заклад із поглибленим вивченням ряду предметів, перев. гуманітарних [СУМ-20]; *ліцей* – 1) у царській Росії – середній, іноді вищий чоловічий учбовий заклад для привілейованих верств населення; 2) у деяких країнах Західної Європи – середній, іноді вищий учбовий заклад [СУМ-11, IV, 533] і 1) у країнах Заходу і дореволюційній Росії – привілейований навчальний заклад середньої або вищої освіти; 2) в Україні – загальноосвітній навчальний заклад III ступеня з профільним навчанням і допрофесійною підготовкою [СУМ-20].

Попри те, що деякі одиниці в сучасних словниках поки що є стилістично маркованими (застарілі, діалектні, розмовні тощо) або й узагалі відсутні в реєстрах, у різноманітних текстах (особливо в мові ЗМІ) вони повернулися чи поступово повертаються до вжитку (*буце(и)гарня* – ‘в’язниця’, *карамельня* – ‘майстерня карамелі’). Крім журналістів, застарілі назви використовують власники установ для надання певних послуг, актуалізуючи таким чином ці лексеми, напр.: *голярня*, *цилюрня*, *лічниця*, *трактир*.

Розширилася семантична структура частини відомих і раніше слів, проте із зовсім іншими значеннями. Для прикладу, іменник *гастроном*, зафіксований у РУС-24–33 із двома значеннями на позначення особи (‘тонкий знавець страв’ і ‘смакоша, ласун, ласій’), ще з радянських часів відомий також як продуктовий магазин [СУМ-11, II, 40]¹⁵. Якщо лексема *кабак* у СМУ і РУС-18 є синонімом до слова *гарбуз*, а в РУС-18 і РУС-24–

¹⁴ Зауважимо, що в проєкті *Словника будівельної термінології* (1930) проф. С. Булди розглянутих термінів ми взагалі не виявили. Є в його реєстрі лише рос. *водопровод* із єдиним українським відповідником – *водопровід* [Булда 1930, 13]. Хоча автори РУС-24–33 (та навіть СУМ-11) фіксують і слово *водогін*.

¹⁵ Незважаючи на те, що згадане значення подане й у сучасних словниках (зокрема в СУМ-20 і РУС-IV) без будь-яких обмежувальних ремарок, нині в побуті гастрономом продуктовий магазин майже не називають.

33 ще *дурна голова* та *карлик* (у РУС-24–33), то в пізніших словниках – це також застаріла назва шинку [СУМ-20]. Нині слово нерідко можна почути і в розмовному мовленні. Іменник *підсобка* в РУС-24–33 відоме зі значенням ‘підмога, допомога’, а ось у СУМ-11 і СУМ-20 – це розмовна назва допоміжного, підсобного приміщення [СУМ-20]. Слово *саркофаг* (у РУС-18 – *саркофаг*) раніше вживалося лише на позначення надгробка, тепер – спеціальної ізоляційної споруди для захоронення відходів ядерних реакторів, установок та ін.

Висновки

Проведений аналіз української лексики на позначення споруд у трьох перекладних словниках 1917–1933 рр. дав змогу окреслити низку важливих лінгвістичних закономірностей та виявити специфічні особливості номінацій цього типу в добу українського мовного відродження. Отримані результати засвідчують, що корпус лексики на позначення споруд був не лише надзвичайно об’ємним (понад 1500 одиниць), а й структурно, словотвірною та семантично різноманітним.

Згідно з дослідженням, найбільшою й найпродуктивнішою групою були номінації на позначення підприємств, майстерень, установ та інших об’єктів, пов’язаних із виробництвом чи наданням послуг. Домінування в цій групі іменників із квазіфлексією -ня підтверджує надзвичайну активність цього словотвірного форманта в тогочасній українській мові та його роль у творенні локативних назв. У досліджуваних джерелах зафіксовано як поширені, так і значною мірою маргінальні та не функціональні сьогодні одиниці.

Порівняння словникових відповідників дає змогу простежити варіативність, характерну для української лексики того періоду: правописні розбіжності, дублетні форми, різні моделі творення тощо, а також конкуренцію питомих і запозичених одиниць.

Після 90-х рр. ХХ ст. в українській мові загалом і на її лексико-семантичному рівні зокрема відбуваються значні зміни. Помітними стали процеси актуалізації та пасивізації, що позначаються на різних групах лексики. Частина застарілих слів нині штучно або природно актуалізується, нерідко змінюючи і свою семантику. Цей процес ми прослідкували й на прикладі назв споруд.

Загалом комплексний аналіз показує, що значна частина розглянутих лексем згодом увійшла до складу сучасної мови, інші втратили функціональність, однак залишили цінний матеріал для реконструкції історії українського лексикону.

На наше переконання, російсько-українські перекладні словники після революційної доби – дуже цікава, проте ще не достатньо вивчена сто-

рінка української лексикографії. Дослідження, опис, порівняння вмісту згаданих джерел є перспективним мовознавчим завданням.

Джерела

РУС-18 (цифрова лексикографічна система). ІВАНИЦЬКИЙ, С., ШУМЛЯНСЬКИЙ, Ф., 1918. *Російсько-український словник*. Т. 1–2. Вінниця.

РУС-24–33 (цифрова лексикографічна система). КРИМСЬКИЙ, А. Ю., ЄФРЕМОВ, С. О. (ред.), 2007. *Електронна версія російсько-українського словника (1924–1933)*. А–П. Київ.

РУС-IV – *Російсько-український словник*. 2011–2014. Т. 1–4. Київ: Знання.

СМУ (цифрова лексикографічна система). ДУБРОВСЬКИЙ, В., 1918. *Словник московсько-український*. Київ.

СУМ-11 – *Словник української мови*. 1970–1980. Т. 1–11. Київ: Наук. думка.

СУМ-20 – *Словник української мови online*. URL: <https://sum20ua.com> (30.01.2025).

Література

БУЛДА, С., 1930. *Словник будівельної термінології (проект)*. Харків – Київ: Державне видавництво України.

ВУЕ – *Велика українська енциклопедія*. URL: <https://vue.gov.ua> (6.05.2025).

ГОНЧАРЕНКО, А. В., 2018. Назви чернечих споруд у Києво-Печерському патеріку, *Література та культура Полісся*, 93(11). 87–96. <https://doi.org/10.31654/2520-6966-2018-11f-93-87-96>

ГРИНЬКО, Р. О., 1985. Будівельна лексика (назви житлових споруд). In *Українська історична та діалектна лексика*. Київ: Наук. думка, 13–25.

ДАНИЛЕВСЬКА, О., 2017. Участь українських мовознавців в удержавленні української мови за доби Української революції 1917–1920 рр., *Українська мова*, 4. 27–41.

ДОРОШЕНКО, С., 2013. *Українська термінологія нафтогазової промисловості: становлення і розвиток*. Полтава: ПолтНТУ.

ДУМАНСЬКА, Л. Б., СТЕПАНЮК, Г. М., 2020. Фіксація української архітектурної термінології в лексикографічних джерелах XIX – поч. XX ст., *Мова*, 33. 92–98. <https://doi.org/10.18524/2307-4558.2020.33.206536>

КОНОНЧУК, Т. І., 2006. Юридична лексикографія у 20-ті роки XX ст. і сучасність, *Вісник Академії адвокатури України*, 7. 149–156.

КОТЕНЬОВА, З. І., 2007. *Архітектура будівель і споруд: навчальний посібник*. Харків: ХНАМГ.

ПАШКОВА, Н., 2020. Генеза карпатизму кошара, *Slavia Orientalis*, LXIX(4). 897–912. <http://dx.doi.org/10.24425/slo.2020.135784>

ПАШКОВА, Н. І., 2022. Архітектурні назви, мотивовані дієсловом *stati /staviti, в українській мові та мовах балкано-слов'янського континууму, *Мовознавство*, 1. 68–80. <https://doi.org/10.33190/0027-2833-322-2022-1-004>

ПАШКОВА, Н., 2023. Українські назви споруд, утворені від основи буд-, та їх західнослов'янські паралелі. In *Ucrainica X. Současná ukrajinistika Problémy jazyka, literatury a kultury. Sborník příspěvků*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 18–24.

ПІДДУБНА, Н. В., 2000. *Формування номенклатури назв релігійних споруд в українській мові*. Дис. ... канд. філол. наук. Харків.

ПОЗДРАНЬ, Ю., 2018. “Російсько-український словник” за редакцією А. Ю. Кримського та С. О. Єфремова в історико-лінгвістичному контексті. Вінниця: ВНТУ.

ПРАВДА, Н. М., 2013. Композитно-суфіксальні іменники зі значенням локативності в новій українській мові к. XVII – поч. XXI ст., *Філологічні студії. Науковий вісник Криворізького державного педагогічного університету*, 9. 366–374.

РАБЧИНСЬКА, Л., 2010. Будівлі і споруди, що використовуються у сфері господарювання: поняття та основні ознаки, *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Юридичні науки*, 82. 102–104.

РОМАНЕНКО, І. І., 2011. *Конспект лекцій навчальної дисципліни “Будівлі і споруди” для студентів 1 курсу денної і 3 курсу заочної форм навчання та слухачів другої вищої освіти за напрямом підготовки (6.030601) “Менеджмент” спеціалізації “Менеджмент організації міського господарства”*. Харків: ХНАМГ.

ЧАГАН, О., 2019. Назви опалювальних споруд та їх конструктивних частин у бойківських говірках, *Gwary Dziś*, 11. 55–66.

ЧЕРЕМСЬКА, О. Г., 2021. *Харківська філологічна школа в історії українського мовознавства 20–30-х рр. XX ст.* Автореф. дис. ... доктора філол. наук. Київ.

ЦАРАЛУНГА, І. Б., 2010. Назви споруд у пам’ятках української мови кінця XVI – початку XVII століття, *Науковий вісник Херсонського державного університету. Сер.: Лінгвістика*, 12. 184–188.

RYSICZ-SZAFRANIEC, JU., 2024. Українське мовознавство 1920-х років та совітська українізація (на матеріалі “Записок Історично-філологічного відділу ВУАН” [1923–1931]), *HETEROGLOSSIA – Studia kulturoznawczo-filologiczne*, 16. 85–102.

Sources (Transliteration)

RUS-18 (tsyfrova leksykohrafichna systema). IVANYTSKYI, S., SHUMLIAN-SKYI, F., 1918. *Rosiisko-ukrainskyi slovnyk*. Т. 1–2. Vinnytsia.

RUS-24–33 (tsyfrova leksykohrafichna systema). KRYMSKYI, A. Yu., YEFREMOV, S. O. (red.), 2007. *Elektronna versiia rosiisko-ukrainskoho slovnyka (1924–1933)*. A–P. Kyiv.

RUS-IV – *Rosiisko-ukrainskyi slovnyk*. 2011–2014. Т. 1–4. Kyiv: Znannia.

SMU (tsyfrova leksykohrafichna systema). DUBROVSKYI, V., 1918. *Slovnyk moskovsko-ukrainskyi*. Kyiv.

SUM-11 – *Slovnyk ukrainskoi movy*. 1970–1980. Т. 1–11. Kyiv: Nauk. dumka.

SUM-20 – *Slovnyk ukrainskoi movy online*. URL: <https://sum20ua.com> (30.01.2025).

Bibliography (Transliteration)

VUE – *Velyka ukrainska entsyklopediia*. URL: <https://vue.gov.ua> (6.05.2025).

BULDA, S., 1930. *Slovnyk budivelnoi terminolohii (proiekt)*. Kharkiv – Kyiv: Derzhavne vydavnytstvo Ukrainy.

HONCHARENKO, A. V., 2018. Nazvy chernechykh sporud u Kyievo-Pecherskomu pateryku, *Literatura ta kultura Polissia*, 93(11). 87–96. <https://doi.org/10.31654/2520-6966-2018-11f-93-87-96>

HRYNKO, R. O., 1985. Budivelná leksyka (nazvy zhytlovykh sporud). In *Ukrainska istorychna ta dialektna leksyka*. Kyiv: Nauk. dumka, 13–25.

DANYLEVSKA, O., 2017. Uchast ukrainskykh movoznavtsiv v uderzhavlenni ukrain-skoi movy za doby Ukrainkoi revoliutsii 1917–1920 rr., *Ukrainska mova*, 4. 27–41.

DOROSHENKO, S., 2013. *Ukrainska terminolohiia naftohazovoi promyslovosti: stanovlennia i rozvytok*. Poltava: PolNTU.

DUMANSKA, L. B., STEPANIUK, H. M., 2020. Fiksatsiia ukrainskoi arkhitektur-noi terminolohii v leksykohrafichnykh dzherelakh XIX – poch. XX st., *Mova*, 33, 92–98. <https://doi.org/10.18524/2307-4558.2020.33.206536>

KONONCHUK, T. I., 2006. Yurydychna leksykohrafiia u 20-ti roky XX st. i suchasnist, *Visnyk Akademii advokatury Ukrainy*, 7. 149–156.

KOTENOVA, Z. I., 2007. *Arkhitektura budivel i sporud: navchalnyi posibnyk*. Khar-kiv: KHNAMH.

PASHKOVA, N., 2020. Geneza karpатыzmu koshara, *Slavia Orientalis*, LXIX(4). 897–912. <http://dx.doi.org/10.24425/slo.2020.135784>

PASHKOVA, N. I., 2022. Arkhitekturni nazvy, motyvovani diieslovom *stati /staviti, v ukrainskii movi ta movakh balkano-slovianskoho kontynuumu, *Movoznavstvo*, 1. 68–80. <https://doi.org/10.33190/0027-2833-322-2022-1-004>

PASHKOVA, N., 2023. Ukrainski nazvy sporud, utvoreni vid osnovy bud-, ta yikh zakhidnoslovianski paraleli. In *Ucrainica X. Současna ukrajinstika Problémy jazyka, literatury a kultury. Sborník příspěvků*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 18–24.

PIDDUBNA, N. V., 2000. *Formuvannia nomenklatury nazv relihiinykh sporud v ukrainskii movi*. Dys. ... kand. filol. nauk. Kharkiv.

POZDRAN, YU., 2018. “Rosiisko-ukrainskyi slovnyk” za redaktsiieiu A. Yu. Krymsko-ho ta S. O. Yefremova v istoriko-linhvistychnomu konteksti. Vinnytsia: VNTU.

PRAVDA, N. M., 2013. Kompozytno-sufiksalni imennyky zi znachenniam lokatyvno-sti v novii ukrainskii movi k. XVII – poch. XXI st., *Filolohichni studii. Naukovyi visnyk Kryvorizkoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu*, 9. 366–374.

RABCHYNSKA, L., 2010. Budivli i sporudy, shcho vykorystovuiuutsia u sferi hospoda-riuvannia: poniattia ta osnovni oznaky, *Visnyk Kyivskoho natsionalnoho universytetu imeni Tarasa Shevchenka. Yurydychni nauky*, 82. 102–104.

ROMANENKO, I. I., 2011. *Konspekt leksii navchalnoi dystsypliny “Budivli i sporu-dy” dlia studentiv 1 kursu dennoi i 3 kursu zaochnoi form navchannia ta slukhachiv druhoi vyshchoi osvity za napriamom pidhotovky (6.030601) “Menedzhment” spetsializatsii “Me-nedzhment orhanizatsii miskoho hospodarstva”*. Kharkiv: KHNAMH.

CHAHAN, O., 2019. Nazvy opaliuvalnykh sporud ta yikh konstruktyvnykh chastyn u boikivskykh hovirkakh, *Gwary Dziś*, 11. 55–66.

CHEREMSKA, O. H., 2021. *Kharkivska filolohichna shkola v istorii ukrainskoho mo-voznavstva 20–30-kh rr. XX st.* Avtoref. dys. ... doktora filol. nauk. Kyiv.

TSARALUNHA, I. B., 2010. Nazvy sporud u pamiatkakh ukrainskoi movy kintsia XVI – pochatku XVII stolittia, *Naukovyi visnyk Khersonskoho derzhavnoho universytetu. Ser.: Linhvistyka*, 12. 184–188.

RYSICZ-SZAFRANIEC, JU., 2024. Ukrainske movoznavstvo 1920-kh rokov ta so-vitska ukrainizatsiia (na materialii “Zapysok Istorychno-filolohichnoho viddilu VUAN” [1923–1931]), *HETEROGLOSSIA – Studia kulturoznawczo-filologiczne*, 16. 85–102.